

KRONIKA

Vzpomínka na PhDr. Jiřího Merta

Jiří Merta ve stráni nad Josefovským údolím, svém místě nejoblíbenějším. Foto rodinný archiv.

Jiří Merta na modelářských závodech v Medláncích s Albartosem DIII v barvách rakouského stíhacího esa Godwina Brumowskiho. Modely letadel byly jeho celoživotním koníčkem, postavil jich celkem na 150. Foto rodinný archiv.

Přestože byl Jiří Merta již delší dobu nemocen, zpráva o jeho úmrtí dne 29. ledna 2015 přece jenom jeho známé překvapila. Není snadné se vyrovnat s tím, že se již nikdy nejdeme na výroční schůzi brněnské pobočky Klubu Augusta Sedláčka, kde byl po určitou dobu jednatelem. Byl vždy přátelským účastníkem oněch velmi neformálních schůzí s překotnými informacemi, velikými plány a konzumací nápojů. Již nikdy se nesetkáme na každoročních seminářích „Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami“, které v sedmdesátých letech minulého století při Technickém muzeu v Brně založil. Také se již nikdy nevidíme u zříceniny obřanského hradu, výzkumu divácké vápenky či na zřícenině hradu Bukova. Nezbyvá, než se s tím vyrovnat a přijmout tuto skutečnost jako tečku za plodným životem.

Jiří Merta se narodil v Brně (24. 9. 1938) a na jeho řeči to bylo poznat, protože kromě dobré angličtiny používal němčinu ve formě „brünner Deutsch“, jíž se však s cizinci dobře domluvil. Podobně se domluvil i francouzsky, což bylo důsledkem velkých očekávání po ukončení druhé světové války. Po studiu na slévárenské průmyslovce a slévárenské praxi v První brněnské strojírně přešel do Technického muzea v Brně, kde se teprve rozvinuly jeho odborné a organizační schopnosti. Studium archeologie ukončil v roce 1976 a o dvanáct let později získal i doktorát. Jeho dílem je zavedení industriální archeologie do programu muzea a s tím související bohatá organizační činnost reprezentovaná pravidelnými specializovanými sympozii (Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, dnes Archeologia technica), archeologickými výzkumy (pevnůstky u Nového hradu, Stará huť u Adamova, Šlakhamr, vápenky u obřanského hradu a další), publikační činnosti (články v *Archaeologia historica*, *Archeologia technica*, *Sborník Technického muzea v Brně*, *Forum Urbes Medii Aevi*, *Vlastivědný věstník moravský*) a tvorbou expozic a výstav (Slévárenství v Moravě, Brněnský průmysl, K pramenům hutnictví a že-

leza a další). Zde je třeba jmenovat podíl na rekonstrukci a zpřístupnění Šlakhamru u Žďáru nad Sázavou (2011) a zvláště vytvoření expozice železářství ve Staré huti u Adamova (1984), která se spolu s okolním Moravským krasem stala jeho místem nejoblíbenějším. Věnoval se také dokumentaci a popularizaci průmyslového architektonického dědictví, a to s kolegy z NPÚ, NTM a ČVUT. Touha po hlubším poznání starých slévárenských a hutnických technologií jej vedla k angažovanosti v experimentálních tavných v malých hutnických pecích, které probíhaly za velikého zájmu veřejnosti právě v areálu Staré huti u Adamova. Své zkušenosti a znalosti uplatnil i v pedagogické praxi, industriální archeologii a dějiny techniky přednášel nejen budoucím archeologům na Masarykově univerzitě v Brně a Slezské univerzitě v Opavě, ale i na Vysokém učení technickém v Brně.

Jiří byl i dobrým kamarádem a přítelem s potřebným politickým nadhledem a smyslem pro humor, což jsme měli možnost poznávat na mnoha konferencích, zasedáních komisí a při dalších příležitostech. Takže Jiří, odpočívej v pokoji (R. I. P.).

V Brně 19. února 2015

Josef Unger

Bibliografie Jiřího Merty

- KRULIŠ, I.–MERTA, J., 1972: Státní technická rezervace Stará huť u Adamova. In: Sborník Technického muzea v Brně 1, 39–47. Brno.
- MERTA, J.–KREPS, M., 1973: Stará huť u Adamova. TMB, Brno. 56 s.
- MERTA, J., 1974: Nález válečkového zámku a klíče na středověké fortifikaci pod Novým hradem u Adamova, VVM XXVI, 165–168.
- MERTA, J.–KONEČNÝ, L., 1976: Zjišťovací průzkum středověkých fortifikací v okolí Nového hradu u Adamova – Eine Erkundung mittelalterlicher Befestigungen in der Umgebung der Burg Nový hrad (Neue Burg) bei Adamov, AH 1, 231–252.
- MERTA, J., 1977: Středověké vápenické pece při Obřanském hradě – Mittelalterliche Kalköfen bei Burg Obřany, AH 2, 139–246.
- MERTA, J., 1978: Výroba železa v českých zemích v období vrcholného středověku. In: Sborník Technického muzea v Brně 2, 88–108. Brno.
- MERTA, J., 1978: Slévárenské formy doby bronzové. In: Sborník Technického muzea v Brně 2, 144–152. Brno.
- MERTA, J.–STRÁNSKÝ, K., 1978: Litinové výrobky bývalé lichtenštejnské huti v Josefském údolí. In: Sborník Technického muzea 2, 218–223. Brno.
- MERTA, J., 1980: Průmyslová archeologie. In: Sborník zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 1, 3–8. Brno.
- MERTA, J., 1980: Státní technická památka Stará huť u Adamova. In: Sborník Technického muzea v Brně 3, 52–62. Brno.
- MERTA, J., 1980: Středověká vápenka severně od kóty Šumbera, katastr Kanice, okr. Brno-venkov. In: Sborník Technického muzea v Brně 3, 96–116. Brno.
- MERTA, J., 1980: Výzkumy vápenických pecí. In: Sborník zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 1, 30–55. Brno.
- CÍSAŘ, J.–MERTA, J., 1980: K technické památce kamnářské dílny v Novém Veselí, okr. Žďár nad Sázavou. In: Sborník Technického muzea v Brně 3, 116–120. Brno.
- KONEČNÝ, L.–MERTA, J., 1980: Teplovzdušná topeniště na Moravě. In: Sborník Technického muzea v Brně 3, 121–127. Brno.
- KONEČNÝ, L.–MERTA, J., 1980: Pokračování průzkumu středověkých opevnění kolem Nového hradu u Adamova – Die Fortsetzung Erkundungen mittelalterlicher Befestigungen um Nový hrad bei Adamov, AH 5, 305–319.
- MERTA, J.–STRÁNSKÝ, K., 1980: Nález struskové hroudy z Obřanského hradu. In: Sborník zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 1, 134–136. Brno.
- MERTA, J., 1982: Zpráva o výzkumu hamru na Bílém potoce. In: Sborník zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 2, 93–100. Brno.
- MERTA, J., 1984: Zaniklé zlaté doly u Hor. In: Sborník zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 3, 19–22. Brno.

- MERTA, J., 1984: Vápenické pece v Košově žlebu. In: Sborník zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 3, 99–101. Brno.
- MERTA, J., 1984: Výzkum tavicí pece v údolí Stříbrnice. In: Sborník zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 3, 108–109. Brno.
- MERTA, J., 1987: Železářská pec z Lažánek u Veverské Bitýšky. In: Sborník zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 4, 135–139. Brno.
- MERTA, J., 1988: Objekt Šlakhamr a jeho místo v železářství na Žďársku. In: Sborník zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 5, 95–99. Brno.
- STRÁNSKÝ, K.–MERTA, J., 1988: Dřevouhelná vysoká pec v Ořechově u Křižanova. In: Sborník zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 5, 119–129. Brno.
- JAROŠ, J.–MERTA, J.–ZEMÁNKOVÁ, N., 1992: Katalog technických objektů, *Archeologia technica* 7, 88–102.
- MERTA, J., 1994: K dolování železné rudy na Tišnovsku, *Archeologia technica* 9, 8–10.
- MERTA, J., 1994: Zaniklá sklárna ve Sklené, *Archeologia technica* 9, 45–49.
- MERTA, J., 1995: Výzkum středověké cihelny. In: Sborník Technického muzea v Brně 7, 64–66. Brno.
- MERTA, J., 1996: Středověká cihlářská pec z Brna, *Archeologia technica* 10, 103–109.
- STRÁNSKÝ, K.–MERTA, J.–REK, A., 1996: Pracoval v osadě Dlouhý u Trhové Kamenice železářský hamr s kusovou pecí, nebo dřevouhelná vysoká pec?, *Archeologia technica* 10, 78–81.
- MERTA, J., 1997: Lokality z jihozápadní Moravy. In: *Das Prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren. Památky archeologické – Supplementum* 7. Praha.
- MERTA, J., 2000: Obřanský hrad a vápenky. In: *Hády u Brna*, 26–28. Brno.
- MERTA, J.–MERTA, D., 2000: Archeologický výzkum raněstředověké železářské huti v Habrůvecké Bučíně, *Archeologia technica* 11, 33–42.
- MERTA, J.–STRÁNSKÝ, K.–SOUCHOPOVÁ, V. A., 2000: Rekonstrukce pochodů přímé výroby železa z rud, *Archeologia technica* 11, 12–21.
- MERTA, D.–MERTA, J., 2001: Středověká cihelna v Brně „Na lečič“ – *Mittelalterliche Ziegelei in Brno (Brünn) „Na lečič“*, *AH* 26, 221–226.
- STRÁNSKÝ, K.–MERTA, J.–REK, A., 2001: Kde stával nejstarší hamr na Adamovsku, *Slévárenství* 10, 647–651.
- MERTA, J., 2002: Průmyslová archeologie. In: *Fórum architektury a stavitelství*, 34–35. Praha.
- MERTA, J., 2002: Das Technische Museum Brünn und das Industrielle Erbe in Südmähren. In: *Industriekultur* 2, 22–23. Düsseldorf.
- SOUCHOPOVÁ, V.–MERTA, J.–MERTA, O., 2002: II. etapa projektu Evropské cesty železa v Moravském krasu. Integrovaný projekt mikroregionu Moravský kras, *Archeologia technica* 13, 75–82.
- STRÁNSKÝ, K.–MERTA, J.–REK, A., 2002: Rozbory strusek od Starého hamru v Josefovském údolí, *Archeologia technica* 13, 52–56.
- MERTA, J., 2003: Technické muzeum v Brně a technické památky ve správě muzea, *Stavební listy* 3–4, 38–39.
- MERTA, J., 2003: Vápenictví v Moravském krasu, *ZPP* 6, 429–432.
- SOUCHOPOVÁ, V.–MERTA, J.–BARÁK, M., 2003: Experimentální tavby železa v Technickém muzeu v Brně, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4, 89–96.
- SOUCHOPOVÁ, V.–MERTA, J.–TRUHLÁŘ, J.–BALÁK, I.–ŠTEFKA, L., 2003: Cesta železa Moravským krasem, 123. Blansko.
- MERTA, J., 2001–2004: Spoluautorství v publikacích řady Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. díl – oborové úvod, A–G; II. díl – H–O; III. díl – P–S; IV. díl – Š–Ž. Praha.
- MERTA, J., 2004: Místní dráha Brno-Líšeň, *Stavební listy* 3–4, 46–47.
- MERTA, J., 2004: Stará huť u Adamova. In: *Technical monuments of the Visegrád Countries*, 208–215. Miskolc.
- MERTA, J., 2004: Tavba v železářské peci keltsko-římského typu, *Z dějin hutnictví* 37, 21–26.
- MERTA, J.–BUCHAL, A.–STRÁNSKÝ, K., 2004: Železářská struska z etruské lokality Populonie, *Archeologia technica* 15, 7–11.
- HOŠEK, J.–MERTA, J.–MALÝ, K., 2004: Metalurgický rozbor nože ze svárkového železa (experimentální tavba Josefův 2002), *Archeologia technica* 15, 12–21.
- STRÁNSKÝ, K.–MERTA, J.–BUCHAL, A., 2004: Důlní a hutnická činnost v údolí potoka Stříbrnice, *Archeologia technica* 15, 31–35.
- MERTA, J., 2005: Den muzeí v Josefovském údolí, *Slévárenství* 7–8, 361–362.
- MERTA, J., 2005: Experimentální tavby v replikách železářských pecí ve dnech 16.–17. září 2005 ve Staré huti u Adamova, *Slévárenství* 11–12, 571–572.

- MERTA, J.–STRÁNSKÝ, K., 2005: Tavba v peci galořímského typu, experiment v replice pece typu Les Martys, *Archeologia technica* 16, 48–53.
- MERTA, J., 2006: Experimentální tavby železa v Technickém muzeu v Brně. In: *Nožířské listy* 9, s. 4–7. Brno.
- MERTA, J., 2006: Torzo vodního díla Cacovického mlýna na předměstí Brna, *Stavební listy* 4, 18–19.
- MERTA, J.–JORDÁNKOVÁ, H.–MERTA, D.–MERTA, O.–RYBNÍČEK, M., 2006: Torzo vodního díla Cacovického mlýna na předměstí města Brna, *Archeologia technica* 17, 75–84.
- MERTA, J., 2007: Tradice železářství v Moravském krasu. In: *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, Tradice a současnost železářské výroby V., suppl. Historie* 12, 161–171. Rokycany.
- MERTA, J.–HOŠEK, J.–MACHAČ, K., 2007: Železářská houba ze zaniklé středověké osady Polom (okr. Blansko), *Archeologia technica* 18, 37–44.
- MERTA, J.–JANOVÁ, D.–STRÁNSKÝ, K., 2007: Analýza železného předmětu z lokality Melice – předhradí, *Archeologia technica* 18, 32–36.
- MERTA, J., 2008: Evropská cesta železa Moravským krasem. In: *Průmyslové dědictví – Industrial Heritage. Sborník příspěvků z mezinárodního bienále Industriální stopy, ČVUT*, 192–195. Praha.
- MERTA, J., 2008: Historie, industriální archeologie, věda a technika v Technickém muzeu v Brně. In: *IX. sjezd českých historiků, sv. II.*, 427–432. Brno – Pardubice – Praha – Ústí nad Labem.
- MERTA, J., 2008: Setkání v Josefovském údolí v Moravském krasu – 13. až 17. května 2008, *Slévárenství* 5–6, 316–317.
- MERTA, J., 2009: Prachové mlýny v Josefovském údolí, *Archeologia technica* 20, 142–148.
- MERTA, J., 2009: Záchrana technického dědictví, *Realit* 1, 58–59.
- BARÁK, M.–MERTA, J.–MERTA, O.–GRYCOVÁ, L., 2010: Experimentální tavby železa ve Staré huti u Adamova v sezónách 2008 a 2009, *Archeologia technica* 21, 5–24.
- HOŠEK, J.–MERTA, J.–BARÁK, M., 2010: Metalografický rozbor železného polotovaru z tavby v rekonstrukci pece s tenkou hrudí provedené 14. 5. 2008 ve Staré huti u Adamova, *Archeologia technica* 21, 25–30.
- MERTA, J., 2011: Historie využití kovových materiálů. In: *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*, 322–356. Brno.
- MERTA, J., 2011: Zásobování města Brna železem v období středověku. In: *Forum Urbes Medii Aevi VI. Surovinová základna a její využití ve středověkém městě*, 184–193. Brno.
- MERTA, D.–MERTA, J., 2011: Vápenická pec u hradu Holštejna, *Archeologia technica* 22, 131–133.
- MERTA, J.–MERTA, O.–SOUCHOPOVÁ, V., 2011: Some aspects of the development of Great Moravian iron metallurgy. In: *The Archaeometallurgy of Iron. Recent Developments in Archaeological and Scientific Research*, 73–86. Praha.
- STRÁNSKÝ, K.–JANOVÁ, D.–STRÁNSKÝ, L.–MERTA, J., 2011: Průzkum těžby olovnato-stříbrných rud v okolí České Bělé na Havlíčkobrodsku, *Archeologia technica* 22, 81–90.
- MERTA, J.–MERTA, O., 2012: The Mining of Iron Ore in the Central Region of the Moravian Karst. In: *7th International Symposium on Archaeological Mining History*, 50–59. Valkenburg aan de Geul – Jihlava.

K osmdesátým narozeninám PhDr. Bořivoje Nechvátala, CSc.

Čas plyne neúprosně a nechce se věřit, že 4. ledna 2015 oslaví Bořivoj Nechvátal, jeden z předních archeologů středověku, který stál do jisté míry u konstituování tohoto oboru v roce 1953, v plné tvůrčí síle své osmdesáté narozeniny. Narodil se v Berlíně jako syn československého diplomata, konzulárního úředníka. Naštěstí mu z dětských let po tom, co se v „Říši“ v těchto letech dělo, nezůstala žádná traumata. Po rozbití druhé republiky 15. března 1939 se celá rodina přestěhovala do Prahy. Zde začal v roce 1941 navštěvovat obecnou školu, později Reálné gymnázium v Praze X – Karlíně, které ukončil maturitou v roce 1953. Snad již křestní jméno Bořivoj po prvním historicky doloženém knížeti Čechů předurčilo další směřování oslavence, když v letech 1953–1958 studoval historii a prehistorii na Filosofické fakultě University Karlovy v Praze a na formování jeho další vědecké orientace se podílely takové osobnosti, jako byli archeologové Jan Filip, Jan Eisner a Rudolf Turek, a při studiu historie František Graus, František Kavka, František Kutnar, Josef Havránek a Josef Polišínský.